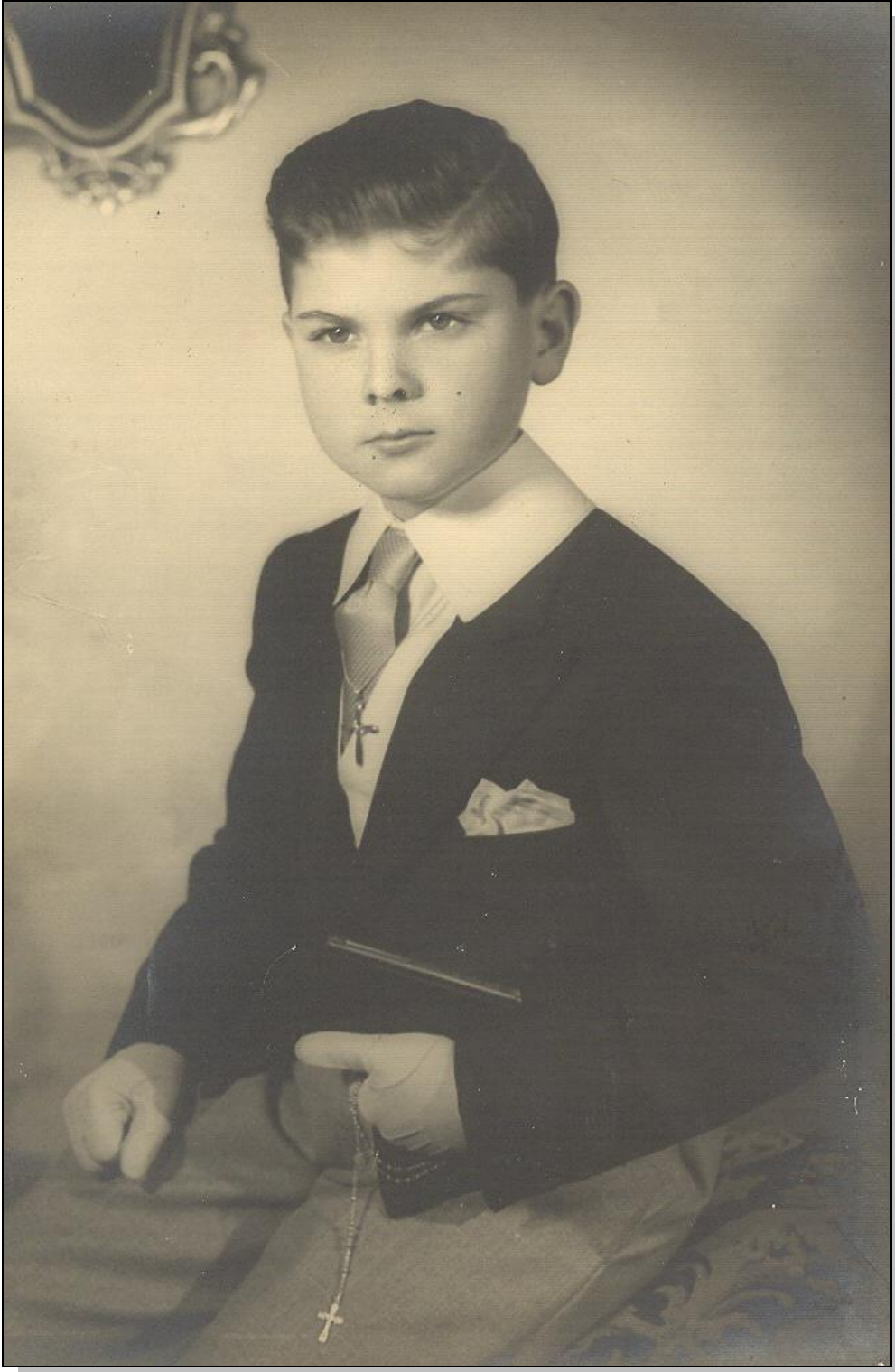

QUE EN FEM DE LA RELIGIÓ?

per
MIQUEL FANÉ
1999

Es diu què, quan Napoleó després d'haver reconciliat la nova França amb l'Església, en trobar-se amb el Papa per a la seva coronació, Pius VII li digué: “... veus com el poble no pot viure sense Deu” al que Napoleó respongué: “... **No. El que no pot és viure sense religió**”.

QUE EN FEM DE LA RELIGIÓ?

GUIÓ

- 1- LA MEVA EVOLUCIÓ IDEOLÒGICA EN EL MEU PAIS I EN ELS MEUS TEMP
- 2- LA MODERNA GLOBALITZACIÓ DEL SABER
- 3- EL LEGAT CULTURAL DE LA RELIGIÓ A CASA NOSTRA.
- 4- VIURE AMB UNA DUALITAT DE VERITATS CONTRADICTÒRIES
- 5- UNA NOVA ESGLÉSIA UNIVERSAL?

1- LA MEVA EVOLUCIÓ IDEOLÒGICA EN EL MEU PAIS I EN ELS MEUS TEMPS

Soc nat a un poble costaner de Catalunya –Arenys de Mar- l'any 1945. Era una època en que el règim polític d'Espanya –el "Movimiento Nacional"- com millor es podia definir era com a "nacional- catolicisme". Efectivament, la pèrdua de la guerra mundial per part del nazisme, havia frustrat l'ideal feixista espanyol - vencedor en la nostra guerra civil- i el gran refugi que el franquisme va trobar va ser el d'una Església Catòlica oficial, reforçada per la victòria militar sobre els seus botxins, revenjista amb els seus perseguïdors i, en conseqüència, més "reaccionaria" que "conservadora".

Dins aquesta església oficial, subsistia però, a casa nostra, una altra església gens simpatitzant amb el règim "nacional" espanyol i que donà aixopluc al que quedava del catalanisme moderat d'abans de la guerra.

Com la major part dels nens del meu poble d'aleshores, la meva educació primària va ésser en col·legi religiós: el Col·legi Cassà, popularment dit "els hermanos". Les manifestacions festives significatives de l'època, també eren totes de signe religiós: misses i oficis solemnes, processons, etc. El poble tenia dos centres catòlics: "Acció Catòlica" que era el Casal Parroquial -i per tant sota la vigilància de l'església oficial- i "Joventut Seràfica" -"els Seràfics"- que depenia dels Caputxins i aixoplugava el catalanisme catòlic tradicional.

El meu entorn familiar i social no era pas de beateria, però els horrors de la guerra i les monstruositats fetes en nom dels ideals revolucionaris per les dites milícies populars, durant la guerra civil, feren que tota la gent senzilla –a casa ho érem- trobés refugi, per a la seva confusió ideològica i espiritual, en la fe popular catòlica tradicional del seu poble.

L'ensenyament obligatori de la religió catòlica, a tots els nivells –fins i tot a l'universitari- amb una assignatura anual permanent, junt amb l'esmentada fe popular que ens transmetia l'entorn social d'aleshores, ens donà a alguns, com a mi mateix, una fe profundament sentida, fonamentada en la doctrina catòlica preconiliar, sense massa problemes per la dicotomia sentiment- raonament, ja que el nostre nivell de coneixements lògics i científics era molt pobre.

Efectivament, les primàries lleis i teoremes científics continguts en les nostres assignatures de "aritmètica y geometria", "ciències de la naturaleza", "dibujo y caligrafia" així com "les tres maries": "educacion física, "formacion del espíritu nacional" i "religion", no plantejaven pas gaires conflictes amb els dogmes religiosos vigents des del Concili de Trento, Els conflictes ideològics –i no pocs- varen venir més tard, amb l'elevació dels coneixements lògics i físics, de la nova jove massa social –cada cop menys rural i més urbana- en general, i dels meus, en particular.

Es fàcil avui, a l'any 2000, desqualificar tota la vida religiosa d'aquella època titllant-la de superficial, supersticiosa i, àdhuc, hipòcrita. Certament, molt d'això hi havia. El poder corromp i més si és totalitari i adquirit per dret de conquesta, com era el cas del "nacional catolicismo"

Però qui no sàpiga que al darrera d'aquells fastos litúrgics, ancestrals i espectaculars, hi havia també tota una estètica historicista i que, al darrera de molts d'aquells muntatges doctrinals teològico- filosòfics, s'hi amagava un bon fons de sabiduria popular acumulada, es evident que s'equivocarà al jutjar aquella època.

Efectivament, la fe nostra era molt elemental però sincera. A tall d'exemple direm que, a les romeries que aleshores es feien des d'Arenys a Montserrat – que talment les veiem com avui veuríem anar al Tibet- hi havia un autèntic sentiment d'amor a tot allò que significava aquella Mare de Deu, el punt àlgic del qual s'assolia quan, tot superant les dificultats del viatge –en tren cremallera- s'entrava a la basílica i es pujava al cambril a besar el sacralitzat icona. Era, sens dubte, un acte amorós, sincer, de fe, irracional però legítimat per les moltes generacions de persones que, sens saber massa bé perquè, havien fet i sentit el mateix i al mateix lloc, des de temps ancestrals.

També eren sincerament viscuts els rictus expressius del nostre amor al Crist, tan els del cicle litúrgic del naixement com els de passió i mort. Efectivament, el sentiment de tendresa i amor que motiva el nostre mite de Deu infant amb el seu naixement humil i popular, així com el de dolor per la crueltat i les vexacions que l'acompanyen, d'adult, fins a una mort a mans d'unes institucions religioses, polítiques i socials injustes, no eren pas uns sentiments superficials.

Cap als anys seixanta, en avançar jo en edat i estudis, començaren els meus conflictes profunds entre allò que se'ns havia donat com a dogma de fe en l'ensenyament obligatori de la religió i allò que anàvem aprenent a les escoles, ja més modernes, i allò que anàvem descobrint pel nostre compte amb l'encara modest pensament lògic i científic que teníem a l'abast.

Això no hem passava pas només a mi. Era normal anar veient com molts vells activistes catòlics, seminaristes i àdhuc joves sacerdots, anaven abdicant de les seves posicions anteriors i, a mesura que avançaven com a intel·lectuals, se sentien cada cop més estafats per aquella església oficial i els seus aliats institucionals tradicionals.

Jo també vaig tenir, en part, aquest sentiment però haig de dir que no hem vaig radicalitzar perquè ja estava veient com, alhora, creixia un moviment humanista de base cristiana, fortament crític amb el poder establert i amb molt de clergat jove clarament compromès en ell.

Efectivament, s'estava preparant el Concili Vaticà II i creia que això podria ser la necessària revolució que recuperaria per a l'església catòlica el prestigi perdut, entre les noves generacions i en la societat moderna en general.

El resultat, però, del concili va ser, per a mi d'allò més decebedor. Es varen canviar les formes i no es varen tocar els continguts. Decididament les religions havien deixat de ser la referència per a la dinàmica de l'evolució cultural de la societat moderna.

D'aquesta segona meva època recordo el gust amb que llegia i em deixava influir per neopanteistes com Somerset Maugham. Mentre, arribaven, per fi, a la massa jove inquieta del país, totes aquelles idees, que de fet eren pròpies dels finals del segle XIX i principis del XX, però que, en haver estat ocultades, per reacció lògica, tots vam abraçar amb entusiasme.

Realment, la barroera ocultació del saber científic, feta en els programes d'educació i en la divulgació cultural de l'època anterior, calia qualificar-la, pels més afectats, de molt greu. Efectivament, fins al catorze anys, jo no vaig sentir parlar mai de Darwin ni de la seva teoria de l'evolució de les espècies i, fins els divuit, ni de Freud ni de la psicologia o de Marx i del materialisme dialèctic. No és, doncs, estany, que els tots els ideòlegs del maig del 68, en general, ens marquessin profundament i Herbert Marcuse, amb el seu "freudo-marxisme", a mi en particular. També vàrem conèixer la importància del materialisme dialèctic com a mètode intel·lectual cognoscitiu.

Davant tot això, semblava que el desllorigador del posicionament ideològic era declarar-se agnòstic i, com a intel·lectual, partidari del mètode materialista dialèctic, per la seva major eficàcia cognoscitiva. El cert es, però, que aquest posicionament no el vaig prendre mai del tot d'una manera activa, doncs molt aviat em tornarien els conflictes interns entre raonament i sentiment. Ara, però en sentit invers d'abans: la raó no em satisfia el sentiment.

Fotograma de "El filo de la navaja"

2. LA MODERNA GLOBALITZACIÓ DEL SABER

Tot allò que ens estava passant a la gent inquieta de la meva generació no era pas casual. Ni amb la suposada autarquia del el franquisme, es podia impedir que Espanya entrés en la inevitable internacionalització de la cultura de tot tipus, propiciada per l'inici dels espectaculars canvis en els sistemes de comunicacions i transports, que es donen a partir de la segona meitat del segle XX en tot el planeta.

Fins aleshores encara les cultures eren totes nacionals. Cada una amb la seva pròpia vocació de "imperi" en lo polític i de "església universal" en lo cultural, tal com deia Arnold Toynbee en els seus "Estudis sobre la Història".

Desconec com s'estructuraven les cultures orientals i les islàmiques en els seus àmbits territorials, però en els del cristianisme era molt clar que les diferents esglésies eren –son- nacionals, algunes molt autòctones, com les esglésies protestants, i altres cohesionades en un centre comú, com l'església catòlica.

Tan es així que en els països no confessionals o confessionalment atees, aquest suposat laïcisme o ateisme nacional acabava també adquirint una total forma de religió nacional, tot substituint credos teistes per principis laics del règim, sants per líders polítics i jerarquia religiosa per jerarquia civil.

Cos "incorrupte" de Lenin

Des de la psicologia decimonònica de Sigmund Froid i l'epistemologia de Jean Piaget, sabem que tot el nostre sistema de referències cognoscitives sobre el mon, l'home i els seus valors és fixat en el nostre inconscient en la primera infantesa.

Cada església nacional –o l'equivalent en les cultures no cristianes i atees- tenia, doncs la missió d'inculcar els seus paràmetres doctrinals a tota la població a educar com a quelcom "únic vertader", tal com deia el nostre "Catecismo de la Doctrina Cristiana" dels anys quaranta. Només així s'aconseguiria la unitat nacional. i només "convertint" les altres nacions a la pròpia doctrina s'aconseguiria l'església universal –"la Internacional" en el cas comunista-

Per a cada nació, qui no tingues exactament els seus paràmetres religiosos –o ateus- era dels "altres"; dels infidels; no existia i, si el descobrien el tenien que "convertir"; tenien que fer que fos com ells -com nosaltres- sinó no tenia salvació.

Per posar un exemple, fixem-nos que a l'Infern, al Purgatori i al Paradís de Dante –que eren perfectament versemblants pels catòlics de casa nostra, només s'hi devia parlar en llatí, italià, espanyol, francès i un xic d'alemany. ¿On serien les ànimes dels que parlaven anglès, rus, xinès, àrab o japonès?

Ben segur que fins fa quaranta anys ningú s'ho havia mai plantejat a casa nostra.

Però l'actual globalització de la cultura no la ha pas aconseguit cap església nacional, malgrat que la majoria ho van intentar. Les millores en les comunicacions i transport van permetre, primer que, paral·lelament a la formació de l'Organització de Nacions Unides, s'anés consolidant un dret internacional, una comunitat científica internacional i uns codis ètics internacionals, que escapen dels interessos de les religions i cultures nacionals.

3- EL LEGAT CULTURAL DE LA RELIGIÓ A CASA NOSTRA.

Les actuals telecomunicacions ja esmentades ¹ i, sobre tot la globalització del comerç i el turisme massiu, ahora que han evidenciat la irreversibilitat de la unitat cultural humana, també estan posant de manifest les seves mancances i la barroeria amb que es manipulen molts dels seus esquemes de suport.

Si no tenim prejudicis, i si una certa edat i experiència, podem veure com moltes necessitats humanes -la satisfacció de les quals falla manifestament en l'actual cultura laica universal- havien estat ben resoltes en les velles cultures nacionals religioses.

Personalment penso que, els que hem partit dels vells esquemes de la cultura religiosa cristiana llatina, tenim un llegat cultural importantíssim que ens cal mantenir per a incidir en aquesta nova cultura global. Es el cas d'algunes creences que contenen als valors que, crec que no s' haurien de deixar perdre. Vegem-ho:

LES IMATGES RELIGIOSES

El cristianisme llatí sempre havia estat fidel a la seva predecessora cultura clàssica –dita paganisme durant d'Il·lustració- caracteritzada pel caràcter antropomòrfic dels seus deus i mites sempre representats, a totes les arts plàstiques, amb imatges figuratives i mai abstractes. Aquesta cultura iconogràfica va ser utilitzada reivindicativament com a principal signe d'identitat de la nostra cultura clàssica, tan en tots els conflictes haguts a l'antiguitat entre el nostre occident i l'iconoclasta orient com, després, entre cristianisme i islam i, finalment, en el Renaixement, entre el catolicisme i el protestantisme.

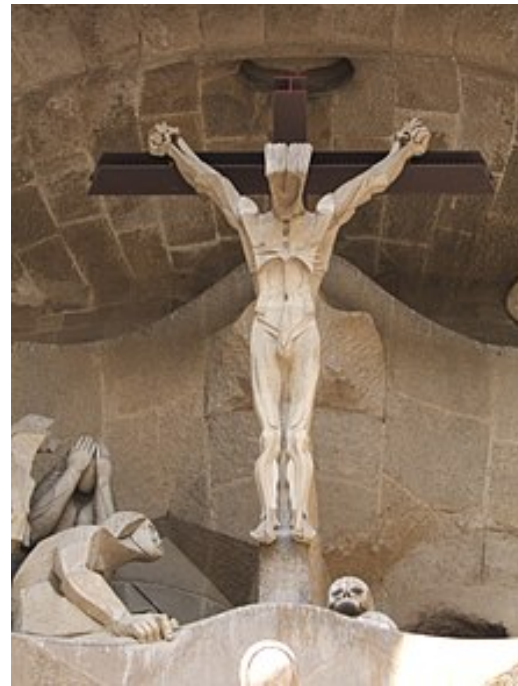
Tan es així que, la nostra cultura iconogràfica figurativa, no s'aturà pas només en lo religiós, també fou reivindicada per la pagana Il·lustració del segle XVIII i per tot el segle XIX , amb totes les "al·legories" de la seva nova mitologia civil –la justícia, la ciència, la república, etc.-

Des dels anys seixanta, però, la nostra absorbent cultura universal – bàsicament de rel anglo-saxona- es del tot iconoclasta. Fins i tot, les imatges i decoracions amb temes simètrics vegetals, animals i humans, ha estat

¹ Notareu que el text està escrit a finals del segle passat quan l'ús de les noves tecnologies encara no estava generalitzat.

substituïda pel que en podríem dir "l'estètica dels volums geomètrics maclats i de les formes minerals cristal·lines".

Les velles imatges figuratives religioses -de sempre evocadores dels sentiments que expressen els seus cossos, de forma directa i primària- han estat substituïdes per les seves abstraccions. Només la imatge del Crist crucificat amb el seu potent significat, del tot vigent, s'ha mantingut intacte -si no reforçada- de l'investida iconoclasta.

Malgrat això, hi ha també a casa nostra alguns elements, no fonamentals, de la nostra ancestral cultura iconogràfica, que encara resten vigents, i que palesen una necessitat popular d'imatges figuratives prou interessants com per que calgui que no es perdin del tot.

Es el cas, per exemple, del que els historiadors de l'art n'han vingut a dir "sants vestits" i "nines sagrades" -quasi tots originaris del barroc segle XVIII-, com son els "Jesús" i les "Macarena" de la Setmana Santa andalusa, o de moltes Mare de Deu de santuaris, com la de la Misericòrdia de Canet, a casa nostra.

Aquesta necessitat d'imatges figuratives -vestides o esculpides- de la nostra cultura llatina, per a provocar sentiments religiosos i humans -la satisfacció de la qual jo reivindico- no ha pas escapat, a la majoria dels nostres artistes actuals. Alguns -com en el cas de Subirachs- quan han tingut que abordar el tema religiós amb llenguatge modern no han renunciat a la imatge figurativa de la cara i les mans, com a punts de concentració de l'expressió humana.

En el fons, l'art modern no es pas, fonamentalment, tan diferent de l'antic. Deixeu-me, si no, fer una observació. Una popular "Macarena" -potser la imatge religiosa provocadora de sentiments expressats amb més vehemència- es, de fet, escultòricament només un maniquí, amb una cara i unes mans, subtilment expressives, i que més destaquen, del conjunt iconogràfic i

ornamental, quan més enfarfegada es la decoració envoltant -mantells bordats, joies i corones, puntes, ciris tàlem, Cadafalc, etc.- Comparativament, fixem-nos en que és en realitat el modern Crist fet per Subirachs a l'actual capella del Santíssim de la basílica de Montserrat: un gran bloc de pedra amb ... una cara i unes mans expressives.

Decididament penso que, encara, la millor forma de representació dels sentiments religiosos i humans, es a través d'una ben expressiva imatge figurativa.

L'ORACIÓ

La nostra necessitat innata de comunicar tot el que sentim i vivim, que com a éssers humans tenim, ens permet tenir un vell mètode per treballar, modular i controlar tots els sentiments que es belluguen pel nostre interior. Consisteix en practicar una dialèctica, asimètrica, amb quelcom que, per nosaltres estigui per damunt de tot lo racional: Deu, el Deu de cadascú, amb la forma que li vulgui donar. Aquesta forma dialectal mental, voluntàriament asimètrica –Deu i jo- es la tradicional oració.

La oració pot tenir caràcter de pregaria –per exposar un problema i demanar l'ajut que no et poden donar els altres humans propers- o d'acció de gràcies per quelcom que hem obtingut satisfactòriament per causes desconegudes per la nostra raó o, senzillament, no comunicables als demés.

Ja fa temps que jo he arribat a la conclusió que la vella practica de l'oració es per a mi insubstituïble per una bona salut emocional i mental. Efectivament, recordo que als meus vint-i-un anys, quan ja en feia molts que havia deixat de demanar al cel auxili per a les meves cabòries, no em creia en el dret de demanar rés a cap Ens Superior ja que era massa conscient de la nostra humana intranscendència. Un bon dia, però, vaig tenir una alegria molt gran. Era l'alegria d'haver trobat la meva primera feina com a titulat la qual cosa no podia compartir amb ningú perquè, a tots els efectes, es tractava d'un fet del tot normal i corrent.

La imperiosa necessitat que vaig sentir aleshores de donar gràcies a Quelcom Superior fou tan poderosa que vaig decidir trencar la meva aparent coherència amb una raó imperativa i excloent, i vaig tornar a resar. La meva oració deuria ser quelcom tan absurd com *"Senyor, potser no crec intel·ligentment en Vos, però sento que us estimo i que os tinc que donar gràcies"*. Absurd, però sincerament sentit.

Des d'aleshores vaig assumir contradicció raó – sentiment, de la qual ja hem parlat, no pas com a un problema, sinó com a un gran avantatge que m'havia legat la formació religiosa tradicional, i l'oració –a l'inversenblant Deu de la meva infantesa- com a quelcom imprescindible per superat totes les meves depressions, per fortes que foren, i modular les meves eufòries. Si, cal que tornem a aprendre a resar d'alguna manera, encara que sigui nova. Jo ja ho he fet i ho recomano.

LA CONFESSIÓ

Els codis de comportament personal i col·lectiu –escrits i no escrits- de qualsevol cultura contenen, lògicament, totes les fortes contradiccions -entre el nostre instint social i els nostres instints individuals més primaris- que impliquen la convivència humana. Les constants transgressions a alguna norma són doncs, quasi per definició, inevitables per a qualsevol ser humà i en qualsevol cultura.

La necessitat instintiva de valorar subjectivament el grau de bondat o maldat d'aquestes transgressions fa que l'individu no en tingui prou amb comunicar-les amb el seu deu interior, sinó que precisi comunicar-les -confessar-les- al algun semblant que el reconegui com a interlocutor vàlid.

El primitiu instint tribal humà d'utilitat social, farà que si aquesta transgressió el seu confessor la valora positivament, se senti fins i tot felicitat i si, per contra, el seu confessor la valora negativament, se senti suficientment amonestat. La grandesa, però, de la confessió sacramental en el catolicisme, es que, a diferència de en la justícia civil, el transgressor finalment, en ser del tot perdonat, pot sentir-se després en pau.

Amb la confessió individual, cara a cara, cal anar, però, molt en compte doncs s'està donant al nostre confessor una informació íntima que ell pot malbaratar o -conscient o inconscientment- utilitzar en contra nostra. D'aquí la sacralització del secret de confessió –i el caràcter sacramental de la pròpia confessió- per part del cristianisme.

Avui les confessions compromeses estan en mans dels psicòlegs i la confessió individual dins l'església catòlica està encara massa desprestigiada tan, a voltes, pel record del mal ús, fet per alguns capellans d'abans, de les intimitats confessades –jo mateix en vaig sofrir un cas en l'adolescència- com per la incapacitat de molts confessors actuals de donar una resposta prou satisfactòria al que li demana ajut.

Curiosament i a causa d'això dit, penso que les imatges en la nostra cultura llatina també han estat uns bons "confessors", almenys, dins l'ambient místic de les capelles dels oratoris tradicionals.

Efectivament, la bondat de l'ús de la imatge d'un sant com a "confessor" o "psicòleg" la vaig poder constatar un dia tot treballant en la restauració d'una església, quan s'hem dirigit una dona -nascuda en un poblet de Castella, segons m'explicà- que, tot celebrant la re-instal.lació de les capelles laterals amb els seus "sants" a l'església, em digué: *"Que bien se està aquí. Yo vengo casi cada dia. Y, no crea usted que yo soy una "beata". A mi no me gustan las misas, con tanta gente a la vez. A mi me gusta venir a la iglesia cuando no hay nadie i estar solo con los "santos". Ya me lo enseñó mi padre: cuando tengas un problema, por gordo que sea, no lo cuentes al cura. Díselo a un "santo": Este nunca lo va a contar a nadie"*. Es evident que el pare de la meua improvisada amiga no es refiava, en absolut, del secret de confessió dels capellans.

Malgrat aquest actual desprestigi -que es dona en general, però no en moltíssims casos particulars- la confessió i el perdó absolut, amb la sacralització de secret per part de qui la sent, crec que es un altre legat cultural a mantenir i que -i amb una prèvia i autèntica posta al dia- cal recuperar.

Fotograma de "Yo confieso"

LA IL·LUSIÓ DE LA VIDA ETERNA.

Josep Pla, en un dels seus relats dels anys quaranta, explicava com un seu amic, li havia confessat, molt seriosament, que se sentia molt catòlic -tot menystenint els protestants- pel dogma de la resurrecció de la carn. Insisteixo: de la carn, dels cossos.

La creença en la vida eterna fou la primera manifestació de l'"Homo Sapiens" i el motor de la civilització. I, com deia l'amic d'en Pla, quin interès pot tenir una vida eterna sense cap referent al que només es pot entendre a través dels sentits corporals? Altre cop tornem a trobar la capacitat llatina clàssica de no barrejar el llenguatge de la fe i el sentiment amb el de la raó.

La substitució de trobar-se amb els seus mes enllà de la mort tal i com eren aquí per l'abstracte "glòria", no convenia a l'amic d'en Pla ni a mi.

Personalment haig de dir però, que el meu Deu –el Gran, el de debò- i jo tenim un pacte no mancat de sentit del humor: jo renuncio a la vanitosa "glòria eterna del Cel" i Ell renuncia a l'aplicació de les sàdiques "penes del Infern". Jo, durant la vida ho faré el millor que ho sàpiga fer, i Ell, quant em mori em donarà la pau eterna. Respecte al "d'on venim?" no ho sé pas, però, ben mirat, no en tinc pas cap mal record d'abans de néixer. I respecte del "on

anem?": Ell ho sabrà. Però si em tinc que consolar del dolor de la pèrdua d'un ser estimat, tinc molt clar que, com feien els meus senzills avantpassats- em muntaré la faula d'un etern paradís semblant al terrenal on ens tornem a trobar tal com érem abans d'ell morir. No, no podem renunciar a mantenir la il·lusió de la vida eterna, encara que no encaixi per enlloc amb el nostre saber racional.

La llista de matèries del legat de la nostra vella religió, que crec que cal mantenir - i algunes exportar a la cultura universal, un cop adaptades- seria molt llarga. Valguin però les matèries abans exposades, com a exemple.

4.-VIURE AMB UNA DUALITAT DE VERITATS CONTRADICTÒRIES.

De molt jove em sorprenia com la nostra cultura clàssica –especialment la grega- tenint una religió amb totes les divinitats antropomòrfiques i amb unes

actituds tan inversemblants i faulesques, havia pogut produir, simultàniament, totes les bases del pensament lògic i científic de l'actual saber universal. Amb els anys ho vaig anar descobrint: no barrejaven la fe amb la raó.

Per Sòcrates sabem que coneixien molt bé els límits de la raó –*"jo sé més que tu perquè sé que no sé res"*– i per tan intuïen que mai la raó contestaria les grans preguntes existencials fonamentalistes –qui som, d'on venim i on anem– però, també sabien que si es feia us de la fe religiosa –dels mites i tabús– per interferir i condicionar el lliure procés evolutiu del sistema del que avui en diem veritats científiques –com va passar en el cristianisme medieval– la seva sàvia mitologia degradaria fins a perdre el seu sentit original.

No només, Aristòfanes en la Grècia clàssica o Dant en el primer renaixement florentí sabien expressar, amb ironia i excel·lent humor, el valor del saber acceptar aquesta dualitat contradictòria entre les creences religioses i la intel·ligència humana –sentiment vers raó. Per posar un exemple, quan a tots els miracles i profecies que bíblicament precedien l'adveniment del Crist, la bona gent d'abans de casa nostra –la senzilla però sàvia– sens dubte preferia els populars "Pastorets" –l'adveniment de Jesús explicat per Pàmies o Folc i Torres– a les serioses obres teològico-filosòfiques que, sobre aquest tema, es pontificaven des de l'actualitat de l'església oficial de torn. Efectivament, els dogmes i profecies bíblics, eren molt més vàlids sàviament convertits en faules que presumptament racionalitzats.

Ben segur que aquest és un llegat que el vell cristianisme llatí popular, hereu -via Roma- de la cultura clàssica –del paganisme- ha de saber mantenir cara a les futures ideologies universals.

Què importa que les veritats religioses ancestrals no siguin lògiques i que els mites i divinitats no siguin històrics -i a voltes ni tan sols versemblants- si han complert bé els seus fins, de satisfer un primer nivell de les inquietuds existencials de l'home, durant segles? Efectivament, penso que sobre aquestes veritats religioses i mites cal dir allò que diuen els italians de: "*si no e vero, e ben trovato*".

No, no es pot barrejar sentiment amb intel·ligència i per tan cal mantenir els credos religiosos que s'han demostrat satisfactoris al costat de les veritats científiques, encara que sembli que no lliguin en res i es contradiguin en tot. El llenguatge de l'inconscient és de diferent naturalesa que el llenguatge del conscient: cal no barrejar-los.

5- UNA NOVA "ESGLÉSIA UNIVERSAL"?

Si, com deia Arnold Toimbee, cada civilització ha tingut la seva església de vocació universal, el lògic es que, amb més motiu, la nova civilització global del planeta també tingui la seva.

L'existència avui d'un supra-estat universal de fet, es innegable. Un mercat global, una xarxa de comunicacions i transport unitària, un idioma oficialment internacional, un dret internacional, una administració internacional amb un exèrcit que no ho és, però actua com si ho fos, una xarxa d'institucions científiques que es reconeixen i un llarg etcètera que rabassa en molt tots els components d'un estat per que sigui reconegut històricament con a tal.

Però, es que, a més a més, aquest supra-estat es cada dia més supra-nacional que inter-nacional, es a dir, està adquirint ràpidament les característiques d'una gran nació: la nació humana. Això es produeix de forma simultània, i no casual, al reforçament dels nacionalismes no estatals, en una defensa de les identitats culturals i ètniques minoritàries, contra el perill del simplisme unifomatitzador de la nova cultura universal.

Si definim l'estructura ideològica que dona suport a aquesta supra-nació global com a l'església universal. veurem que també en té tots els components.

El seu credo es laic però te la voluntat de que hi càpiguen totes les grans religions –i ateismes- nacionals, en les seves formes avançades. Aquest credo, parteix de la declaració universal dels Drets Humans, d'ara fa cinquanta anys, i continua amb totes les declaracions universals posteriors, sobre medi ambient sobre patrimoni cultural i un llarg etcètera. Un credo que no cap a la butxaca dels deus esquifits als que les esglésies nacionals ens tenia acostumats.

Declaración de los Derechos Humanos

Penso que, les esglésies de totes les religions –i el terme "església", com Toynbee, l'exteng a totes les religions del planeta- , avui, només tenen dos camins. Atrinxer-se sectàriament respecte del món real amb els seus vells paràmetres cognoscitius de quan eren religions "úniques vertaderes" -donant així fàcilment pau d'esperit als seus fidels- o entrar en el joc actiu de la conformació del credo del que n'estem dient la nova "església universal", de la mateixa forma que els partits polítics constituents incideixen en la conformació d'un nou estat amb un sistema democràtic.

L'home necessita d'alguna forma de religió, encara que aquesta prengui forma d'anti-religió- per tenir una bona renovació de la seva energia vital i del seu equilibri emocional al llarg de tota la seva vida, i en aquest sentit crec que la construcció d'aquesta església universal multi-ideològica es cosa de tots.

Estic convençut que la aportació del legat cultural del cristianisme llatí, ben treballat, a aquesta virtual església universal podria ser un factor decisiu per a la humanitat del tercer mil·lenni. I això només es podrà fer si es assumit no només pels hereus d'aquest legat que es confessen encara creients, sinó pels que legítimament ara es confessen agnòstics o ateus però que culturalment tenen arrels cristianes . Es un patrimoni comú a tots i per tant tots en som responsables.

Deia el cardenal Tarancon, quan es va tenir que enfrontar al franquisme, que una església que no fos universal i no es projectés en el futur, segur que no era la de Crist. Jo afegiria: encara que se n'hagués de canviar el nom.

Arenys de Mar, agost de 1999
Miquel Fané